

Boštjan Starc

ŠPORT NA KONTOVELU

Šport se je v zgodovini vedno uveljavil takrat, ko je bilo v družbi blagostanje. Če pa je prevladovala stiska, ni nikoli našel prostora. Prav zaradi tega se je šport množično razvil šele ob koncu 19. stoletja, ko je v Evropi razvoj industrije, mednarodne trgovine in znanosti privedel do velikega bogastva, zlasti v mestih.

Kontovel in vse druge naše vasi pa tako imenovane "belle epoque" niso doživele. Življenje je bilo trdo, ribiško in vinogradniško delo je terjalo veliko časa in naporov, prostora za športno razvedrilo ni bilo. V Trstu je bilo drugače; v edinem avstro-ogrskem pristanišču je kar mrgolelo ladij, cvetela je trgovina. Mnogi Tržačani so zaradi tega obogateli.

Ni torej naključje, da se je slovenski šport, točneje telovadba, uveljavil v mestu: v Trstu je nastalo in se razvilo sokolsko gibanje. Sokoli pa so na šport gledali globalno in so zato stremeli po njegovem razvoju tudi v okoliških krajih. V ta namen so organizirali Zvezo slovanskega sokola (ZSS), ki je združevala vsa sokolska društva. ZSS se je v začetku 20. stoletja razdelila na "župe" oziroma na tržaško in goriško okrožje, kar pomeni, da se je iz mestnega središča sokolsko gibanje razširilo tudi v okoliške vasi. Kontovelci pa niso imeli lastnega društva, ki bi se včlanilo v župo, kljub temu so bili seznanjeni z dogajanjem. Zanimanje za šport se je tako porodilo tudi pri njih.

V tistem času so se poleg atletike, kraljice športa, izredno razširili skupinski športi in kolesarstvo. Po vaseh so nastala mladinska društva, v katerih so se združevali domači mladinci in gojili športno, a tudi kulturno dejavnost. Mladinsko društvo Danica, ki je delovalo na Kontovelu v letih 1924 in 1925, je gojilo tudi nogomet. Prijateljske tekme so igrali z društvi iz drugih vasi, npr. Proseka (Adrija) in Konkonela (Višava); odvijale so se na Kontovelu, na Proseku in na igrišču med Prosekom in Opčinami. Podobno društvo, Ladja, je nastalo leta 1926. Včlanilo se je tudi v novo zvezo, ki je združevala slovenska društva in nadomestila župe: Udruženje Slovenskih Sportnih Društev v Italiji (USSDvI).

Kontovelci so lahko tedaj prvič v svoji zgodovini gojili šport v svoji vasi, ki pa je bil netekmovalnega značaja. Svoj skupinski šport so imela tudi dekleta; ime mu je bilo hazena. Ta šport so si izmislili Čehi leta 1905 (haziti pomeni v češkem jeziku metati žogo), nato pa se je razširil zlasti v slovanskih državah. Hazena je bil nekakšen ženski rokomet na velikem odprtem igrišču, pri katerem so si igralke podajale usnjeno žogo s ciljem, da zabijajo gole. V vsaki ekipi je igralo po sedem igralk (med njimi ena vratarka), tekma pa je trajala dva polčasa po 25 minut. Ta ženska panoga je vzbudila pri nas precejšnje zanimanje; tudi na Proseku so pozneje sestavili hazensko ekipo.

Športno delovanje Mladinskega društva Ladja ni dolgo trajalo. Fašisti so društvo in tudi celotno zvezo USSDvI ukinili leta 1927.

Obdobje med letoma 1925 in 1943, ko so bili na oblasti fašisti, je bilo v splošnem pogledu za vse zamejske Slovence izredno težko. Diskriminacija, prepoved slovenskega jezika, poitalijančevanje priimkov, ukinitve raznih društev so bili vsakdanja stvarnost; tudi fizičnih obračunavanj s Slovenci ni manjkalo. Mussolinijevi pristaši so kot v vseh drugih slovenskih vaseh tudi na Kontovelu imeli en sam cilj: poitalijančiti slovensko prebivalstvo in vse domačine izuriti v

Ženska ekipa hazene MD Ladja

dobro Italijane, ki so za domovino pripravljeni darovati vse, tudi življenje. V ta namen je bila politika, zlasti do najmlajših generacij, dokaj enostavna: družiti vse mlade v skupnosti (Piccoli Balilla, Avanguardisti ...), jih obleči v kroje, jih uriti v različnih dejavnostih (petje, igranje glasbenih inštrumentov, športno udejstvovanje). Tako naj bi mladi Slovenci vzljubili fašizem, njegov red in disciplino; oblast je menila, da so red, čistoča in kultiviranost tedaj na vasi manjkali.

V snovanju te asimilacijske politike so ob cesti med Prosekom in Kontovelom, na kraju, kjer je danes otroški vrtec, zgradili rekreacijski center. Riceratorio Prosecco, tako mu je bilo ime, je postal kraj, kjer se je združevala mladina iz obeh vasi, vsi pa so se v popoldanskih urah ukvarjali zlasti s športom: gojili so nogomet, odbojko, tek (zlasti šprint), atletiko, košarko. Te aktivnosti sta omogočali dve igrišči, eno na odprtem, eno pa celo v dvorani. Mladi vaščani in vaščanke so v okoliščinah, ki jih nikdar prej niso imeli, pokazali vso svojo športno spretnost. Nogomet se je izkazal za kraljico proseško-kontovelskega športa. Kontovelci in Prosečani so v nekaj letih odigrali veliko prijateljskih tekem, izkazali pa so se za izredno nadarjene žogobrcarje. Najodmevnejši rezultati pa so prišli iz panoge, ki je bila pravzaprav na začetku svojega razvoja v zamejskih krogih, in sicer iz košarke. To je šport, ki je bil fašistom v Trstu še kako pri srcu, saj je bila tedaj Ginnastica triestina celo italijanski prvak.

Košarkarska ekipa proseškega rekreatoria, sestavljena iz samih Slovencev, se je namreč cela tri leta (1935-38) uspešno udeleževala prvenstva G.i.L. (Gioventù italiana del Littorio). V enem prvenstvu so domači košarkarji celo posegli po prvem mestu, kljub temu da niso igrali zgolj na pokrajinski ravni, pač pa so se spoprijemali tudi z ekipami rekreacijskih centrov iz Gradeža, iz tedaj italijanskih Postojne in Kopra, iz Gorice. Na gostovanja, ki so bila za tedanje čase kar dolga, so se vozili z vlaki na stroške fašistov. Ti so jim nudili lepe drese in kovček, a so jim večkrat tudi prisolili kako klobuto ali kaj hujšega, če so spregovorili kako besedo v slovenščini.

Situacija se je z leti stalno slabšala; diskriminacija do Slovencev je postajala vse hujša, politična trenja v Evropi in Hitlerjevi vdori v razne države so dajali slutiti, da bo prišlo do vojne. Nekateri mladi, ki so obiskovali rekreacijski center, so bili že v letih za v vojsko; tudi fašisti so v politiki oboroževanja namenjali vse manj sredstev za vzgojo mladih. Zato je delovanje Riceratoria postopoma zamrlo. Zadnjo prijateljsko nogometno tekmo so Prosečani in Kontovelci odigrali proti italijanskim vojakom iz vojašnice pri Banih. Nato so se bliskovito vneli kruti plameni druge svetovne vojne. Mladi Kontovelci so se, kot marsikateri drugi, porazgubili po svetu. Športne bitke so zaradi tega doživele premor; namesto njih so prišle v ospredje drugačne, bolj pomembne bitke: boj za lastno življenje in boj za zmago nad fašizmom.

Ko je bilo leta 1945 vojne konec, je v naših krajih vladalo veliko navdušenje nad uspehom odporniškega gibanja, sočasno pa so se nadaljevala trenja s fašističnimi nostalgiki, ki so večkrat privedla do pretepov. V dvoletju 1945-46 so se po Trstu

kar vrstile velike delavske manifestacije, Slovenci pa v mestnem okolju niso bili več v podrejenem položaju: slovenščina je donela tudi v samem središču mesta. Domačini, ki so bili pred vojno in med njo prisiljeni odpotovati, so se postopoma spet vračali v naše vasi, marsikateri drugi pa se niso nikoli več vrnili; padli so na bojišču ali v koncentracijskih taboriščih. V pričakovanju mirovne pogodbe, ki je pozneje razrešila vprašanje, kateri državi naj pripada Trst, pa je spet zaživela športna aktivnost zamejskih Slovencev. Preporod našega športa je omogočila zlasti ustanovitev nove športne zveze, in sicer UCEF ali ZDTV (Zveza društev za telesno vzgojo). To je bil slovensko-italijanski športni organ za Trst (tedaj Svobodno tržaško ozemlje), ki se je v političnem pogledu boril za priključitev Trsta Jugoslaviji. Zveza je organizirala razna prvenstva in tekmovanja v nogometu, kolesarstvu, košarki idr., ob tem pa je tudi nudila finančno pomoč vsem društvom, ki so pristopila pod njeno okrilje. Na Proseku so tako spet z velikim navdušenjem oživili med fašizmom razpuščeno Primorje, ki ni bilo samo proseško, pač pa proseško-kontovelsko nogometno društvo. V njem so igrali nogometaši iz obeh vasi, teh pa je bilo za eno samo ekipo odločno preveč. Glede na to, da je bil nogomet tedaj edina razvita športna panoga, je bilo treba nujno dobiti ustrezno rešitev, ki seveda ni izostala: ustanovitev nove nogometne ekipe.

Za to potezo so se odločili Kontovelci. Čeprav so se vaščani iz obeh vasi veliko družili (imeli so skupno prosvetno društvo Ivan-Vojko, ki je nadzorovalo vso kulturno in tudi športno dejavnost obeh vasi), je bilo med vasema še vedno veliko rivalstvo, katerega korenine so segale v prejšnja stoletja; anekdote pravijo, da nekdanj Prosečani niso mogli priti do morja preko Kontovela, saj so jih Kontovelci obmetavali s kamenjem, komaj so stopili na njihovo ozemlje.

Tako je nastalo, po pričevanju tedanjega kapetana Alojza Husuja, društvo Ladja, kontovelska nogometna ekipa. Ime je povzelo po mladinskem društvu iz časov izpred vojne, sedež društva pa je bil nasproti sedeža Gospodarskega društva. Denar za obnovo teh prostorov je ponudila zveza UCEF-ZDTV. Problem nove ekipe je bilo igrišče; najenostavnejša rešitev bi bila izposoja igrišča Mala Rouna na Proseku. Tu pa je spet prišel na dan obojestranski kampanilizem Prosečanov in Kontovelcev. Prvi enostavno niso dopustili, da bi se Ladja posluževala njihovega zemljišča. Zato so morali nogometaši novega moštva igrati tekme na drugih igriščih, zlasti na Opčinah. Treningi pa so se odvijali po gmajnah, najbolj pogosto v Starčevem dolu.

Nogometni klub Ladja je odigral dve prvenstvi, in sicer v sezonah 1946-47 ter 1947-48. Dresi moštva so bili beli in plavi, barve morja in ladij ter njihovih jader. Barve, ki jih je pozneje prevzelo tudi Športno društvo Kontovel. Morje in ladje, ki so označevali in še označujejo kontovelsko zgodovino in ribiško tradicijo. Ekipe, proti katerim je Ladja igrala, so bile iz Trsta in okolice, slovenske in italijanske. Pravi derbiji so bila zlasti srečanja z lonjerskim Unionom, s Primorjem pa prvenstvenih tekem nikoli ni bilo, ker je slednje igralo v višji kategoriji.

Prvo prvenstvo Ladje je bilo dokaj skopo z rezultati. V konkurenci 12 ekip so se Kontovelci prebili na skromno 10. mesto, v naslednji sezoni pa je šlo bistveno bolje: 4. mesto. To je bilo tudi zadnje prvenstvo, ki ga je odigralo kontovelsko nogometno društvo, preden je propadlo. Odborniki namreč niso bili kos vse večjim organizacijskim naporom, glavni razlog pa je bil v zgodovinski povezanosti s Primorjem, ki se je še vedno imenovalo Primorje Prosek-Kontovel (Primorje PK) in je v svoje vrste vključevalo kontovelske nogometaše. Velik vpliv je imelo tedaj tudi politično dogajanje, točneje resolucija Informbiroja iz leta 1948. Slednja je povzročila razcep slovenskih komunistov v babičevce (titovce) in vidalijevce (naklonjene Sovjetski zvezi). Razkol je privedel do tega, da se je v naših vaseh razcepila tudi kulturna dejavnost. Politika je prizadela tudi šport, saj je nastalo na Proseku še eno nogometno moštvo: Ilirija. Slednja, vezana na Titovo Jugoslavijo, je tekmovala v prvenstvu skupno z ekipami iz Slovenije. Kontovelski nogometaši so po propadu Ladje prestopili v vrste Primorja ali v vrste Ilirije, odvisno pač od političnega mišljenja.

Petdeseta leta so bila leta političnih trenj in ozemeljskih negotovosti, ki so se zrcalila tudi v kulturni in športni dejavnosti. Kontovelski športniki so igrali v velikem številu nogomet pri Primorju PK. Društvo pa se je ubadalo z velikimi težavami. Igrišče na Mali Rouni so leta 1947 uničili zaradi gradnje državne ceste, tudi novo igrišče na Cerovcu je doletela ista usoda. Zato so morali naši športniki igrati tekme na tujih igriščih. Ker pa lastnega igrišča Primorje ni imelo, ni bil mogoč razmah nogometnega sektorja. Ob vsem tem je bila ukinjena še zveza UCEF-ZDTV, ki je bila v povojnih letih našim društvom v izredno podporo. Zaradi vseh teh faktorjev je torej športna dejavnost pri nas doživela krizo, tudi Primorje PK je začasno prekinilo svojo aktivnost.

V poznih petdesetih letih je prišlo do poskusa, da bi se to krizno stanje v zamejskem športu le rešilo. Na Stadionu 1. maj so začeli z organizacijo Slovenskega športnega tedna, med katerim so se zamejski športniki vseh starosti kosali v raznih športih, nastopali pa so pod okriljem raznih društev, organizacij, združenj. Športni teden, pozneje poimenovan v Športne igre, je doživel s časom izjemen uspeh in postal velika množična manifestacija, ki je npr. leta 1969 privabila kar 1482 nastopajočih.

Vendar med vsemi društvi, organizacijami in združenji na prvih izvedbah Športnih iger ni bilo organizirane skupine Kontovelcev. Domačih športnikov je bilo kar nekaj, a vsi so nastopali pod drugim okriljem, pod imenom kake druge vasi ali društva. Leta 1967 se je ta vrzel zapolnila. V tistem letu so Kontovelci začeli resno misliti o ustanovitvi domačega športnega društva, v pričakovanju občnega zbora pa so nastopili pod imenom domače vasi na nogometnem, košarkarskem in odbojkarskem turnirju, nekateri posamezniki so se pomerili tudi v individualnih panogah. Če so bili v košarki in odbojki rezultati dokaj skromni, je prav obratno veljalo za

Nogometna tekma med Kontovelom in Bregom na stadionu Grezar, novembra 1967

nogometni turnir na članski in mladinski ravni. Kontovelci so že od starih časov imeli res veliko nogometno tradicijo, zato so na Športne igre pripeljali kakovostno člansko ekipo, sestavljeno iz mladih domačinov. Postali so pravo presenečenje turnirja, čeprav je bila konkurenca ostra: sodelovalo je 14 ekip. Po vrsti so izločili Škamperle (2:0), Sovodnje (2:0 brez boja) in Gajo (3:0) ter se tako nepričakovano uvrstili v finale. Finalno tekmo proti Bregu so organizatorji priredili nič manj kot na Valmauri, na stadionu Pino Grezar, “nedotakljivem italijanskem nogometnem hramu”, zaradi česar je prišlo v Trstu tudi do ostrih protestov. Kontovelovo moštvo se je pod močnim dežjem in pred številno publiko domačinov dobro upiralo favoriziranemu in že v CONI registriranemu moštvu iz Doline, nadoknadilo tudi zaostanek enega gola, a na koncu poraženo (1:2) zapustilo igrišče. Pokal za najbolj disciplinirano ekipo nogometnega turnirja je bil tako le slaba tolažba, dokazal pa je izjemno športno vedenje Kontovelcev na turnirju, ki so ga označevale polemike, nešportne geste, umiki ekip z igrišča iz protesta. Tako obnašanje nekaterih ekip je privedlo celo do tega, da so se obupani organizatorji odločili, da na Športnih igrah ne bodo več prirejali nogometnega turnirja. Vsekakor se to ni zgodilo, kajti nogomet je bil pri nas daleč najbolj razširjena športna panoga. Črtanje tega športa s programa bi hudo zdesetkalo število udeležencev na igrah.

Po lepih uspehih domačih športnikov je tedaj postalo jasno, da je napočil čas za aktivno športno gibanje na Kontovelu. V ta namen je bilo potrebno ustanoviti

športno društvo, ki bi združevalo vse domače privržence športa in jim nudilo možnost tekmovanja na višji ravni.

Tako so domačini sestavili začasni odbor, katerega osnovna naloga je bila sklicanje ustanovnega občnega zbora. Ta se je odvijal 25. oktobra 1967. Prvo dejstvo, glede katerega so si bili vsi prisotni člani složni, je bilo to, da brez ustreznih objektov ni mogoče izpeljati nikakršne športne aktivnosti. Zato so prisotni člani sklenili, da bodo začeli z udarniškim delom graditi igrišče na odprtem, v ta namen pa so sestavili pripravljalni odbor za gradnjo. Njegov prvi predsednik je bil Josip Starc, kmalu zatem pa mu je nasledil Marij Daneu. Glede zemljišča se je govorilo, da bi se igrišče zgradilo na kosu zemlje, ki je bil last Gospodarskega društva, a je bil tedaj povsem opuščen in zaraščen. To zamisel so člani seveda posredovali tudi Gospodarskemu društvu. Slednje je brez večjih težav ugodilo prošnji, a za pogodbo so bila potrebna pogajanja, ki so trajala celo leto. Društveniki namreč niso preveč verjeli, da bo skupinici mladih domačinov brez vsakršnih finančnih sredstev in zunanje pomoči uspelo izvesti tako naporno delo, kot je bila gradnja igrišča, zato so se dolgo obotavljali pri formalnem odstopu zemljišča. Potem so nastale dodatne težave, ker so udarniški delavci odkopali veliko metrov zemlje, ki so jo nato s kamionom odnašali proč, Gospodarsko društvo pa se s tem ni strinjalo. Ob koncu pa je Društvo le dalo ustrezno dovoljenje proti plačilu simbolične cene 100 lir.

Gradnja igrišča na odprtem: prvi dan udarniškega dela

Dvomi v možnost dograditve igrišča niso bili upravičeni. Kontovelci, in ne samo generacija mladih, so odločno poprijeli za udarniško delo, in sicer že teden dni po ustanovnem občnem zboru. Dela so stekla 4. novembra ob 10. uri zjutraj, dan prej pa je bil na programu še končni del 10. Športnih iger: tisti nesrečni nogometni finale proti Bregu. Po porazu torej naši nogometaši niso jokali nad neuspehom, pač pa že čistili robido na bodočem igrišču. Pripravljalni odbor za igrišče se je sestajal enkrat tedensko, na njem so se člani menili za delovne izmene, začeli z nabiralno akcijo, organizirali tudi dva izleta, enega v bolnico Franjo, drugega pa na Črni Vrh. Delo je potekalo vsako soboto in nedeljo, včasih tudi med prazniki, sodelovalo pa je skupno okoli 70 domačinov. Tudi tisti, ki niso aktivno delali, so prispevali svoj delež, saj so na "gradbišče" pogosto prostovoljno prinašali denarne prispevke oziroma malice. Tudi težav ni manjkalo: treba je bilo z golimi rokami tolči steno, kopati v globino za iskanje trdne podlage; tudi zima in mraz sta zavirala delo, saj so dela potekala na primer celo 31. decembra 1967. Ob tem pa je prišlo še do novosti, ki je dobesedno zasvojila Kontovelce: prvi Kraški pust na Opčinah. Ko so pripravljali svoj prvi, legendarni pustni voz, Tunaro, so se dela na igrišču sicer začasno, a v celoti ustavila. Športni uspehi lahko čakajo, na pustu pa je treba zmagati takoj!

Po tem premoru so se dela nadaljevala. Na ulici Cereto so v tistem času porli veliko stavbo. Ves material podrtije so tedaj s tovornjaki odvažali na odpad v Vižovlje. Ker je bilo kamenje za gradnjo temeljev kontovelskega igrišča neobhodno potrebno, so se Kontovelci dogovorili s šoferji kamionov, da so tovor privržali na Kontovel. Na ta način so vozniki imeli precej krajšo pot, zato so rade volje ugodili tej prošnji. Na Kontovel je tako dospelo kar 108 tovornjakov materiala. Domačini so v dveh izmenah s tem kamenjem postavili igrišču podlago, nato pa so opravili še ostala potrebna dela.

Po dveh letih znoja, trdega dela, a navsezadnje tudi velikih zadoščenj (marsikdo sploh ni verjel, da bi igrišče s samim udarniškim delom sploh lahko zraslo), se je lahko reklo, da je igrišče pripravljeno. Pripravljeno, da lahko mlajše generacije gojijo šport tudi v domači vasi, na domačem terenu. Pripravljeno, da lahko vsak domačin stopi nanj in preizkusi svoje športne zmogljivosti.

21. novembra 1968 je prišlo še do formalne ustanovitve ŠD Kontovel, saj so tedaj odobrili statut društva in dosegli registracijo v seznam društev. Predsednik je postal Stojan Lisjak, sledili so mu Marjan Pertot, Drago Milič ter Bogdan Bogatec.

Prva športna manifestacija, na kateri je nastopilo novoustanovljeno društvo Kontovel, so bile seveda Športne igre, že enajste po vrsti, ki so potekale leta 1969. To so bile najbolj množične igre sploh; tekmovalo je kar 25 društev, zastopstvo Kontovela je bilo veliko, tudi rezultati v skoraj vseh disciplinah niso izostali. Zlasti v atletiki so bili dosežki naših športnikov povsem zavidljivi. Norči Zavadlav, domača športnica, ki je že bila tekmovala na prejšnjih izvedbah iger pod okriljem drugih društev, je tako posegla po prvem mestu v teku na 80 metrov, ob tem pa je stopila na zmagovalni oder še v metu krogle in štafeti. Ob njej sta se izkazali še dve

mladinki, Alenka Starc in Jana Ban; prva je dosegla odlične rezultate v atletskem troboju in badmintonu, Jana Ban pa je pokazala veliko športno nadarjenost: stopila je na zmagovalne stopničke tako v atletskih panogah kakor tudi v plavanju. Poleg tega je nastopila še v odbojki in badmintonu; zaradi tega si je na koncu prislužila tudi prestižni naziv najboljša športnice na Športnih igrah. Kontovelci so nastopili tudi v kolektivnih športih; največ pričakovanja je bilo seveda za nogometni turnir, kjer pa Kontovel ni ponovil presenečenja izpred dveh let. Ob nogometu sta si utirali pot panogi, ki bosta značilni dejavnosti ŠD Kontovel v prihodnosti: košarka in odbojka. Košarkarji so osvojili tretje mesto v konkurenci 10 ekip, treba pa je reči, da so v ekipi nastopili skorajda samo nedomačini. Na igrišču je bil tudi Peter Starc, igravec Bora, ki je bil tedaj tudi edini Kontovelec, ki je poznal košarkarsko igro in se z njo aktivno ukvarjal. V odbojki so Kontovelci predstavili kar štiri ekipe, mladinsko in člansko, tako pri moških kot pri ženskah, a nobena ekipa ni segla po vidnejših rezultatih, ker odbojkarske tradicije na Kontovelu ni bilo.

Kakorkoli že, 11. Športne igre so bile za Kontovel res uspešne, saj je društvo na lestvici pristalo na končnem 6. mestu v konkurenci 25 ekip, kar je bil za "novinca" res lep dosežek.

Kontovelska mladina je novo igrišče, prvi športni objekt na Kontovelu sploh, sprejela z izrednim navdušenjem. Tudi ko so starejši domačini igrišče še gradili, so najmlajše generacije fantov in deklet večkrat prišle pogledat, kako potekajo dela, ko je bilo potrebno, pa so tudi "dali eno roko". Ko pa je bilo vse nared, so povsem navalili na cementno površino igrišča. Tako za fante, ki so igrali košarko, kakor tudi za dekleta, ki so se ukvarjala z odbojko, je postal "kampo" prostor za srečanja ob vseh urah, a še zlasti za športno udejstvovanje.

Zdaj je bilo res vse pripravljeno, da se športna dejavnost na Kontovelu dokončno razmahne: športno društvo, igrišče, mladina. Športno društvo je tedaj obstajalo že dve leti, a košarke in odbojke enostavno ni moglo gojiti. Vsekakor ni delovalo zgolj na papirju, saj je v pričakovanju igrišča društvo gojilo namizni tenis, ki je zlasti v kraških vaseh imel čedalje večje število privržencev. Treninge ping-ponga sta vodila Danilo Ukmar in Drago Milič, odvijali pa so se na Proseku v Soščevi hiši, tedanjem prosvetnem domu.

Leto 1970 je torej pomenilo mejnik: mladi košarkarji in odbojkarice so začeli aktivno trenirati. Kar se košarke tiče, je na igrišče stopila prava truma mladih dečkov, dobro zastopana sta bila zlasti letnika 1960 in 1961: Marko Ban, Klavdij Starc, Mauro Čuk, Ivo Starc in drugi so prvič prijeli žogo v roke in metali na košarkarski koš. Peter Starc, ki si je pri Boru nabral že veliko košarkarskih izkušenj, in prijatelj Stojan Kafol sta prevzela vlogo trenerjev. Spomladi so se začeli treninzi, dvakrat tedensko po dve uri. Mali košarkarji so bili nad košarko tako navdušeni, da sami treninzi niso zadostovali. Na igrišču so se srečevali ob vseh urah, metali na koš, igrali tekme, igrali "kroženje okoli sveta", in to za sladoled; če bi bilo odvisno

1972/73: košarkarska ekipa dečkov s trenerjema Petrom Starcem in Stojanom Kafolom

od njih, bi tudi brcali nogometno žogo, a jim tega starejši vaščani niso dovolili, ker bi tako povsem razorali bližnjo njivo. To navdušenje je doseglo višek v poletnih mesecih, ko so bili mladi prostih šolskih obveznosti; s trenerjema je cela truma dečkov zjutraj tekla do Grljana po stezi, sledilo je kratko kopanje, nato pa vsi nazaj na Kontovel, na igrišče. Popoldne se vse skupaj ni veliko spremenilo: spet peš v Grljan, pa spet na igrišče. Ni bilo dne, ko koga ne bi videli metati na koš, voditi, teči.

Košarkarji so se pač pripravljali na prvo prvenstvo, na uradno prvenstvo. Leta 1971 se je tudi ŠD Kontovel vpisalo v košarkarsko federacijo FIP in istega leta se je začelo prvenstvo. Prve tekme prvenstva dečkov so bile v športnem pogledu prava "tragedija": Kontovelci sploh niso okusili zadoščenja zmage, vrstili so se sami polomi. Na prvi tekmi je našim uspelo zadeti en sam koš, prejeli pa so jih na pretek. Vsekakor so igrali proti ekipam, ki so košarko gojile že desetletje in več, zato ni bilo razlogov za razočaranje. Trenerja, predvsem pa igralci, se absolutno niso potrli; v naslednjih sezonah so še bolj prepričano gulili igrišče, trdno odločeni, da bo v prihodnje bolje.

Sočasno s košarko se je hitro razvijala tudi odbojka. Odbojkarice so kar hitro kolonizirale odprto igrišče, postavile vmes mrežo in si podajale žogo. Tudi njih je bila kar cela truma; vse so prihajale s Kontovela in Proseka, le redko je prihajala

kaka igralka iz drugih vasi. Propagande za odbojko v drugih vaseh društvo sploh ni izpeljalo, kajti domače igralka so zadostovale: vsako kontovelsko in proseško dekle je prej ali slej poskušalo z igranjem odbojke. Včasih je prišlo tudi do prepiranja s košarkarji, saj so oboji hoteli igrišče v celoti. Jasna posledica je bila seveda razdelitev igrišča: fantje eno polovico, dekleta pa drugo. Pravzaprav problemov ni bilo, tudi ker so bile odbojkarice nekoliko starejše in so na igrišče prihajale zlasti v večernih urah, nenazadnje pa tudi bolj poredkoma. V glavnih obrisih je bil razvoj odbojke v marsičem podoben razvoju košarke; treningi so potekali dvakrat tedensko, vodila pa jih je Norči Zavadlav, prava športna navdušenka na Kontovelu. Tudi ko ni bilo treningov, so dekleta mnogo časa preživela na igrišču, zlasti poleti. Za njimi je seveda tavalo kar nekaj fantov, tako da se je na igrišču in ob njem zbirala zelo številčna klapa; to se je dogajalo vse do osemdesetih let.

Tudi dekleta, ki so bila v začetku zlasti letnik 1958, so leta 1971 odigrala prvo prvenstvo, saj se je tega leta ŠD Kontovel tudi registriralo v FIPAV, italijansko odbojkarsko federacijo. Problem odbojkarske igre je bil vsekakor ta, da ni bilo mogoče igrati tekem na cementnih odprtih igriščih, pač pa samo v telovadnicah. Na Kontovelu pa ni bilo nobenega igrišča na zaprtem, vse dokler niso dogradili leta 1974 telovadnice proseške nižje srednje šole. Zato so naše odbojkarice prva prvenstva odigrale kar na Stadionu 1. maj. Na odprtem so nastopale le na prijateljskih tekmah, najbolj pogosto ob prilikah vaških praznikov v raznih vaseh na Krasu.

*1970: odbojkarice Kontovela
s trenerko Norči Zavadlav*

Leto 1971 pa ni bilo samo začetek uradnega delovanja košarkarske in odbojarske sekcije ŠD Kontovel, pač pa tudi leto, ko so na Kontovelu ustanovili starejši vaščani šahovski krožek. Sekcijo za šah je vodil Marjan Starc. Najpomembnejši turnir, ki se je odvijal na Kontovelu, je bil leta 1975, ko je tu potekal 3. pokrajinski ekipni šahovski turnir, na katerem je sodelovalo 22 ekip iz tržaške in goriške pokrajine, med katerimi tudi Kontovelovi šahisti. Od skupnih desetih kol so jih osem odigrali v naši vasi. Šahovska sekcija je obstajala vse do leta 1977, ko so priredili turnir ob desetletnici ustanovitve Športnega društva, nato pa je delovanje zamrlo zaradi vse manjšega zanimanja.

V letih 1971, 1973 ter 1975 so bile na sporedu še zadnje izvedbe Športnih iger. Igre pa so tedaj že uresničile svoje poslanstvo: krepitev narodne zavesti, športnega duha in tekmovalnosti na višjem nivoju. Po zaslugi Športnih iger je nastalo pri nas veliko število slovenskih športnih društev (ŠD Kontovel na prvem mestu), paradoksalno pa sta bila registracija teh društev v športne federacije in njihov vpis v prvenstva usodna prav za Športne igre same. Po tisti rekordni izvedbi iz leta 1969 se je število nastopajočih društev in atletov postopoma zmanjšalo; posamezniki so bili utrujeni zaradi uradnih prvenstev in tekmovanj, zato so se marsikdaj igram odrekli. Organizatorji so se s spremembami tekmovalnega sistema na vse kriplje trudili obdržati igre pri življenju, a jim ni uspelo. Leta 1975 je bilo število prisotnih res klavarno, kljub pričakovanju množičnosti. Zato je vse skupaj propadlo in dvajsete obletnice obstoja Športne igre niso dočakale.

Kontovel je bil med društvi, ki so pri Športnih igrah vztrajali skoraj do konca, do izvedbe leta 1973. Društvo je nastopilo v odbojki, košarki, nogometu, atletiki, streljanju in še drugih panogah, naši atleti so bili tudi dokaj uspešni, a njihovi rezultati niso imeli več nekdanjega odmeva.

Kriza Športnih iger pa ni pomenila krize slovenskega športa. Ravno obratno. Na Kontovelu je prišlo do pravega razmaha dejavnosti, zlasti v košarki. Vsako leto se je društvu pridružilo mnogo mladih košarkarjev, tako da je v sezoni 1974-75 Kontovel odigral kar 5 prvenstev: 1. divizije, kadetov, naraščajnikov in dečkov ter turnirje minibasketa. Zaradi tolikšnega števila tekem na odprtem igrišču se je pojavil tudi hud problem slačilnic. Tržaška federacija je pozvala Športno društvo, naj problem reši, saj so se tudi sodniki v hladnih dneh preoblečali kar na stopnicah. Zato je bilo treba spet poprijeti za udarniško delo in zgraditi še slačilnice, oz. majhno hišico s tuši in straniščem, ki bi tudi postala sedež Društva. Zemljišče za novo zgradbo je podaril Marij Daneu. Gradnja slačilnic je bila izredno domiselno organizirana; udarniški delavci so najprej kupili na odpadu železniškega materiala na Opčinah dve strehi, ki sta pripadali vagonoma nekega tovornega vlaka. Nato so strehi pripeljali na Kontovel, ju spajkali skupaj, tako da je iz njiju zrastle še večja streha. Novonastalo streho so nato z vijačnim dvigalom ("veričelom") povzdignili od tal, šele tedaj pa začeli z gradnjo zidov. Torej je "barakin" ob igrišču stavba, ki je imela prej streho kot zidove.

S porastom števila atletov in atletinj se je tako popolnoma uresničil cilj, ki si ga je društvo zastavilo ob ustanovitvi: vzgajanje mladine v zdravem domačem okolju, krepitev narodne zavesti in njihove prisotnosti ne samo na športnem, ampak tudi na kulturnem področju. Ta cilj je bil pomembnejši od vsake zmage na igrišču.

Vedno večje število ekip in igralcev je seveda privedlo do potrebe po novih trenerjih. Petru Starcu in Stojanu Kafolu so se tako pridružili še Igor Lukša, Henrik Lisjak, Valter Ukmar in drugi. V sezoni 1976-77 je na Kontovel prišel tudi prvi trener, ki ni izhajal iz domačega okolja: Peter Brumen. Njemu so poverili ekipo kadetov, tistih igralcev, ki so pravzaprav prvi začeli trenirati košarko na Kontovelu. Od tiste tekme, ko so dosegli le en koš, je sicer minilo slabih 5 let, a zdelo se je, da je od takrat pretekla cela večnost. V tem prvenstvu so namreč Klavdij Starc, Marko Ban in tovariši bili tik pred zmago v pokrajinskem prvenstvu, saj so zaostali le za Hurlinghamom, kadetskimi moštvom tržaškega prvoligaša, in to za dve točki. Usoden jim je bil tesen poraz proti ekipi, ki je bila že odrezana od boja za prvo mesto, saj so proti direktnemu tekmecu Hurlinghamu enkrat izgubili (62-69), enkrat pa ga popolnoma pregazili (82-57). Vsekakor je Kontovel napredoval v finalno fazo. V polfinalu so naši odpravili Arte, v finalu pa so srečali starega znanca: spet Hurlingham. Že od vsega začetka pa je bilo jasno, da v košarkarski zvezi zmage Kontovelcev nočejo. Na tisti tekmi so se kar vrstili nešportni izpadi, neverjetne sodniške odločitve, neobjektivnosti. To je pomenilo poraz z rezultatom 72-80, pozneje pa tudi pisni in ustni protest ŠD Kontovela na federaciji. Odgovora ni društvo nikoli dobilo.

Dejavnost košarkarske sekcije se je razmahnila tudi na ravni sodelovanja z drugimi društvi. Že leta 1972 je pobratenje s klubom iz Maribora privedlo do organizacije Turnirjev prijateljstva. Od tedaj sta se vsako leto odvijala dva turnirja, eden na Kontovelu, eden pa v Mariboru. Na njih so poleg domačinov nastopili še nekateri drugi zamejski klubi, italijanska in jugoslovanska društva, kar je dalo turnirju mednarodno podobo. Čeprav z leti na njem niso več nastopale članske ekipe, pač pa samo mladinci, je turnir prijateljstva doživel izredno popularnost. Tudi mediji so o njem izčrpno poročali, saj je turnir potrdil tudi povezanost kontovelske in sploh slovenske košarke z jugoslovansko košarkarsko šolo. Turnir poteka neprekinjeno še danes, na Kontovel pa prihajajo tudi prestižne ekipe.

Poleg teh mednarodnih stikov je ŠD Kontovel krojilo v sedemdestih letih tesne vezi z drugimi slovenskimi društvi. V sezoni 1974-75 je Društvo postalo član Zveze slovenskih športnih društev v Italiji (ZSŠDI). To sodelovanje je tudi omogočilo prihod Petra Brumna na klop Kontovelovih kadetov.

V tistih letih se je porodila ideja, da bi slovenska košarkarska društva združila svoje moči z namenom, da bi se raven naše košarke dvignila. Prvič se je torej pojavila težnja po združevanju, po medsebojnem sodelovanju, izposoji igralcev, najemu dobrih trenerjev onstran meje. Pogovori z openskim društvom Polet so tako privedli do pomembnega dogodka ne samo za slovensko košarko, temveč za

slovenski šport nasploh: ustanovitev Športnega združenja Jadran. Slednje je prvič nastopilo v sezoni 1976-77 v prvenstvu 1. divizije, leto kasneje pa v promocijskem prvenstvu in med mladinci. Čeprav je Kontovel s to potezo izgubil praktično vse svoje najbolj perspektivne igralce, je bil vedno odločen zagovornik združevalne politike in jo je podpiral, tudi ko je bil Jadran leta 1980 na robu propada zaradi finančnih težav. To pomeni, da so bili uspehi Jadranovcev v osemdesetih letih v veliki meri tudi uspehi Kontovelcev, ki so nudili Jadranu pomoč, izredne košarkarje in bučne navijače.

Začetek osemdesetih let je torej zaznamovalo navdušenje nad Jadranovimi uspehi: več zaporednih napredovanj vse do senzacionalnega napredovanja v B-ligo, ko je prva peterka, skoraj v celoti kontovelska, pred 5.500 gledalci v tržaški Športni palači visoko premagala Stefanel iz Trevisa. A tudi Športno društvo Kontovel ni ostalo križem rok, saj se je navdušenje za košarko še dodatno okrepilo, z navdušenjem pa se je povečalo tudi število novih mladih košarkarskih privrženecv.

Sočasno se je pojavil problem prostorov za treninge. V proseški šolski telovadnici so imeli naši košarkarji na razpolago premalo ur, zato je bilo potrebno dobiti nove prostore. Konec sedemdesetih let je uprava Društva sporazumno z lastnikom, Gospodarskim društvom, sklenila, da bodo domačini obnovili dvorano, ki se nahaja tik Društvene gostilne in ki je bila v razpadajočem stanju. Spet je bilo treba poprijeti za udarniško delo, denarne prispevke za popravila pa sta dali ZSSDI ter SKGZ. Vsekakor je bila obnova dvorane skrajno počasna; med domačini ni bilo več tiste odločnosti in vnetosti, ki je zaznamovala gradnjo odprtega igrišča, zato je le malo ljudi vztrajalo pri delu. Ker se je vse zavleklo, so zmanjkala tudi denarna sredstva. Potrebna je bila nova nabirka, posledično pa nova izguba časa. Dvorana je bila nared šele v sezoni 1982-83. Športniki, zlasti najmlajši, so sicer trenirali v društveni dvorani že leto prej, ko ni še bila dokončana.

Dejavnost ŠD Kontovela ni slonela le na košarki, čeprav je bila slednja gonilna sila in "kraljevska panoga" društva. V ozadju košarke je namreč z veliko vnemo delovala ženska odbojka, ki je v sedemdesetih letih prav tako doživela velik razmah in priljubljenost med dekleti s Kontovela in Proseka. V sezoni 1976-77 so tako Kontovelovke nastopile v 4 prvenstvih, 1. ter 3. diviziji, pri mladinkah in naraščajnicah, pozneje pa še v kategoriji deklic in v minivolleyu. Kot pri košarki je bila velika potreba po trenerjih. Norči Zavadlav so se tako z leti pridružili Edi Starc, Dragica Hrovatin, Damjan Pertot, trenerka-igralka Nadja Rupel in drugi, leta 1975 pa se je od Sokola, kjer je igrala v B-ligi, vrnila domačinka Jana Ban, ki je postala igralka in ob Riku Majovskiju odgovorna za celoten odbojarski sektor.

V tistih letih je bila odbojka v Trstu malo razširjena, tako da so glavno vlogo v prvenstvih odigravale ravno slovenske ekipe (Bor, Breg, Sokol, Sloga). ZSSDI je vsekakor za kvalitativni napredek odbojke vsako leto organizirala skupne poletne priprave v Rovinju, v Visoki šoli za telesno kulturo, kampa pa so se udeleževale tudi Kontovelke.

Kar se tiče prvenstev, se je Kontovelova odbojcarska članska ekipa doslej gibala med prvenstvi 1. divizije in C-2 lige, nikoli pa ni zmogla več. Razloge za ne pretirano odmevne uspehe je treba iskati v minimalni razpoložljivosti proseške telovadnice, ki je v osemdesetih in zgodnjih devetdesetih letih dovoljevala raznim ekipam celo po en sam trening tedensko; ob tem pa odbojcarska sekcija ni imela podpore, kakršne je bila deležna košarka; tudi zanimanje samih staršev je bilo dokaj skromno. Vendar so v sezoni 1981-82 Kontovelove deklice le posegle po prestižnem uspehu. Najprej so zmagale na pokrajinskem prvenstvu in nato postale še deželne prvakinje. Tako so si priborile tudi državni finale, ki se je odvijal v kraju Battipaglia. V konkurenci 20 ekip so Kontovelovke na koncu osvojile 11. mesto.

Sezona 1983-84 je privedla na Kontovel tudi novo športno panogo, in sicer ritmično gimnastiko za najmlajše deklice. Cilj, ki si ga je društvo zastavilo, je bil uvajanje najmlajših v športni ambient ter njih priprava na bodočo športno kariero, po možnosti na Kontovelu v odbojcarski sekciji. Starši so se na novost odzvali v velikem številu, tako da sta trenerki Manca Firbas (do leta 1990) in Tatjana Gregori vodili res veliko število deklic, ki so nastopale tudi med pavzami košarkarskih tekem Jadrana ter na vsakoletnem tradicionalnem nastopu na kontovelskem odprtem igrišču ali v društveni dvorani. Slednji je sklenil sezono mladih ritmičark, publika pa se je vedno množično odzvala na prireditev. Odsek je v devetdesetih letih doživel počasno upadanje vpisanih deklic. Razloge gre iskati v zmanjšanju zanimanja za ritmiko ter v upadu rojstev, ki označuje današnjo dobo. Vsekakor se je na Kontovelu še ohranila športna panoga za malčke, in sicer otroška telovadba.

Če se vrnemo h košarki, je torej osemdeseta leta označevalo veliko navdušenje za to panogo. Mnogo malih dečkov, ki niso prihajali samo s Kontovela in Proseka, je začelo trenirati na Kontovelu; sem so prihajali na obisk, da bi vodili demonstrativne treninge, tudi priznani in svetovno znani trenerji, kot so Ranko Žeravica in Krešimir Cosič. Društvo je v tem času nastopalo v prvenstvih vseh mladinskih kategorij, prva ekipa pa je nastopala v promocijskem prvenstvu. Iz članskega moštva je Jadran črpal najboljše igralce, med njimi tudi Sandija Rauberja. Slednji je ogromno pripomogel k napredovanju v B-ligo Jadranskega "dream teama", nato pa je bil dolga leta pravi steber naše združene ekipe.

Kljub izposoji najboljših igralcev je Kontovel v sezoni 1990-91 posegel po velikem rezultatu. V nabito polni dvorani v Repnu so plavo-beli (vodil jih je Igor Meden, dolgoletni Kontovelov trener in zaslužen za številne uspehe) premagali Santos, zmaga pa je pomenila napredovanje v D-ligo in veliko slavlje. Na tisti tekmi je odlično zaigral tedaj 15-letni Jan Budin, ki je tako potrdil tudi na članski ravni ves talent, ki ga je pokazal kot kadet in mladinec. V sezoni 1992-93 je Budin prestopil v tržaško prvoligaško društvo Stefanel, pred tem pa je dosegel s Kontovelovimi mladinskimi ekipami velike uspehe. Igralci letnikov 1972 do 1975 so pač tvorili zelo močne in homogene ekipe, ki so se enakovredno borile tudi z najbolj prestižnimi italijanskimi mladinskimi ekipami. Kontovelovi kadeti so tako

igrali v državni končnici prvenstva celo proti milanskemu moštvu Philips, kjer so bili sicer poraženi, a z dvignjeno glavo.

Vse ostalo je sodobna športna zgodovina. Danes so v vsem slovenskem športu vidne razne težave, katerim se tudi Kontovel ni mogel izogniti. Upad rojstev, vedno večje število novih športov in drugih dejavnosti, med katerimi mladina izbira, tehnološki napredek, ki mlade prilepi na domači računalnik, težave s prostori in trenerji - vse to je precej zmanjšalo število športnikov v zamejstvu. ŠD Kontovel pa se z veliko vnemo zoperstavlja tem in drugim težavam in še dalje širi med domačo mladino ljubezen do športa, tovarištvo med atleti, utrjuje narodnostno pripadnost. V ta namen skuša krepiti odnose med našimi društvi in tudi z italijanskimi klubi.

Kljub omenjenim težavam obsega danes Kontovelov košarkarski sektor številne mladinske ekipe in člansko ekipo, ki nastopa v D-ligi. Še bolj prepričljivo pa je delovanje odbojkarskega sektorja, ki šteje kar 60 igralk. V lanski sezoni se je prvi ekipi za las izmuznilo napredovanje iz 1. divizije v D-ligo, lepe uspehe pa so imele tudi mladinske ekipe. Med njimi absolutno prednjači ekipa Under 14, ki je osvojila deželni naslov in v Bocnu še tretje mesto na meddeželnem turnirju. Mlade deželne prvakinja so v velikem številu tudi hčerke tistih igralk, ki so začele na Kontovelu igrati odbojko, igralk, ki so v vseh teh letih stalno bile ob strani društvu in pripomogle k njegovim uspehom.

ŠD Kontovel je v svojem obstoju požel številne uspehe. Dejstvo, da so v društvo v tem času pristopile cele generacije naših mladeničev in deklet, jasno kaže, koliko truda, časa, volje so žrtvovali vsi člani društva, od predsednikov do trenerjev, od odbornikov pa do najmlajšega igralca minibasketa. Trud je bil poplačan: kar pet Kontovelovih košarkarjev je obleklo majice prvoligaških moštev. Predvsem pa so mladi tudi z njihovo pomočjo vzljubili šport. To je dejavnost, ki združuje, ki prinaša uspehe in razočaranja, ki obdrži zdrav duh in zdravo telo, ki pomaga pri človekovem razvoju. Dejavnost, ki je na Kontovelu postavila v sto letih korenine in ki bo, upamo, še naprej prinašala vsem domačim športnim delavcem velika zadoščenja.

VIRI

- B. Lakovič, M. Magajna, B. Pavletič, *Velika knjiga slovenskih športnih iger*, Trst, ZSSDI, 1998;
B. Pavletič, *Tržaški Sokol in njegov dolgi let*, Trst 1999;
Brošura ob 25-letnici ŠD Kontovel;
Brošura ob 30-letnici ŠD Kontovel;
Poročila o občnih zborih od ustanovnega do leta 1982/83;
Informatorji: Jana Ban, Mario Daneu, Alojz Husu, Marjan Pertot, Marjan Starc.